

Lietuva kaip sovietinis KGB. Telefoninių pokalbių privatumas – tik iliuzija

Lietuva - policinė valstybė: nespėji nusiš...t, o visi jau žino kokios spalvos tavo š...s

Politikai, visuomenininkai, žmogaus teisių gynėjai perspėja – šiuo metu veikiantys įstatymai sudaro sąlygas klausytis bet kurio piliečio pokalbių net neturint teismo sankcijos, o kontroliuoti šių procesų praktiškai neįmanoma. Apie telefoninių pokalbių sekimą prabilo ir žurnalistai, ir aukščiausi šalies politikai. Po kilusių skandalų Seimo nariai bandė pažaboti specialiąsias tarnybas įstatymais, bet, pasak ekspertų, tik atrišo joms rankas dar lengviau sekti žmones. Pasiklausoma net valstybės vadovų. Kad Lietuvoje gali būti sekami valdžios atstovai, atskleidė dar 2003 m. prasidėjusi tuometinio prezidento Rolando Pakso apkaltos istorija. Visuomenei buvo pateikti Valstybės saugumo departamento (VSD) užfiksuoti ne tik privačių asmenų, bet ir valstybės vadovo, kurio sekimas uždraustas įstatymu, pokalbių išklotinės. Pernai, po aštuonerius metus trukusio proceso, vienam šio skandalo dalyvių verslininkui Algirdui Drakšui Europos Žmogaus Teisių Teismas priteisė 4 tūkst. eurų neturtinės žalos atlyginimą už tai, kad buvo paviešintos jo pokalbių stenogramos. 2009 m. kilo skandalas, kai keli žurnalistai bei visuomenininkas Darius Kuolys pareiškė, kad slapta klausomasi jų pokalbių telefonu. „Žurnalistinis tyrimas atskleidė, kad Šiaulių apygardos teismo pirmininkas Boleslovas Kalainis automatiškai išdavinėja leidimus klausytis ir verslo žmonių, ir politikų, ir nevyriausybių organizacijų atstovų. Tai buvo daroma VSD prašymu. Paviešinus šią informaciją, į Operatyvinės veiklos priežiūros komisiją kreipėsi tuometinė Seimo pirmininkė Irena Degutienė. Komisija pradėjo tyrimą. Teisėjas B. Kalainis patvirtino žurnalistų surinktą informaciją. Tuo prisipažinimu visas tyrimas ir baigėsi“, – sakė D. Kuolys. Po trejų metų jau pati I. Degutienė neformaliame susitikime, kurio detalės buvo paskelbtos per 2012 m. Seimo rinkimų kampaniją, skundėsi, kad jos pokalbiai yra įrašinėjami. „Mano visos giminės klausosi. Iki mano senos motinos, kuriai yra 85 metai. Tai tipiškas kgbistinis metodas man baimę įvaryti“, – sakė Seimo pirmininkė D. Kuolio teigimu, šie antrojo valstybės asmens žodžiai turėjo sulaukti atsakingų institucijų dėmesio, tačiau reakcijos nebuvo. „Jei šita valstybė būtų civilizuota, po tokio Seimo pirmininkės pareiškimo kiltų labai rimti aiškinimaisi“, – nurodė jis. Buvęs Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas, ne vieną mokslinę monografiją KGB veiklai Lietuvoje skyręs parlamentaras Arvydas Anušauskas sakė, kad toks aukštų politikų nerimas visiškai suprantamas, nes jis ir pats nesijaučia visiškai saugus. „Aš irgi neužtikrintas dėl savo privatumo. Turiu galvoje trečiųjų šalių institucijas, kurios vykdo žvalgybą Lietuvoje. Jos naudoja elektronines pasiklausymo priemones informacijai gauti. Įsitikinimo, kad mano bendravimas yra visiškai saugus, aš neturiu“, – prisipažino A. Anušauskas. Pasak jo, po visuomenėje atgarsio sulaukusių sekimo atvejų buvo pataisytas Kriminalinės žvalgybos įstatymas. „Mes pakeitėme įstatymus, kad teisėjai turėtų galimybę išskarto identifikuoti tuos asmenis, kurių atžvilgiu prašoma sankcijos. Iki tol buvo prašoma sankcijos telefono numerui. Jis galėjo būti daug kartų keičiamas. Naujosios įstatymo nuostatos teisėjams sumažino darbo krūvį, nes nebereikia vaikytis kiekvieno pakeičiamo telefono numerio ar elektroninio pašto adresu. Dabar teisėjai gali reikalauti daugiau informacijos. Pats mačiau ir atmestų prašymų“, – tikino politikas. Į baudžiamojo persekiojimo verpetą dėl įvairių nusikaltimų Lietuvoje kiekvienais metais įtraukiama 25 tūkst. žmonių. Pasak parlamentaro, kas ketvirtu atveju pasiklausymo metu surinkti duomenys panaudojami ikiteisminiame tyrime. „Taikant naują įstatymą visada atsiranda problemų. Reikia pasiekti, kad kiekviena kriminalinė žvalgybą vykdanči institucija savo vidaus nutarimais procesą reglamentuotų vienodai. Kol kas to nėra“, – teigė A. Anušauskas. Sukūrė dar didesnę problemą. Tačiau toli gražu ne visi naująją sekimo tvarką vertina teigiamai. „Pagal kriminalinės žvalgybos įstatymą pokalbių klausymasis turėtų būti reglamentuotas daug griežčiau. Įstatyme numatyta, kad klausymuisi reikalinga išankstinė teismo nutartis, tačiau ten pat nurodoma, kad neatidėliotinais atvejais, kai iškyla pavojus žmogaus gyvybei, sveikatai, nuosavybei, visuomenės ar valstybės saugumui, žodžiu, bet kam, pasiklausymą galima vykdyti tiesiog prokuroro nutarimu ir tik vėliau kreiptis į teismą dėl tokių veiksmų teisėtumo patvirtinimo. Jeigu atlikus tyrimą duomenys nepasitvirtina, galima juos tiesiog sunaikinti. Kas tada įrodys, kad buvo klausomasi? Kaip galima užtikrinti, kad tokių atvejų nebūtų? Niekaip“, – susirūpinimo neslėpė Lietuvos žmogaus teisių stebėjimo instituto programų direktorė Dovilė Šakalienė. D. Šakalienės teigimu, žmogaus privatumas turi būti suvokiamas kaip viena pagrindinių asmens vertybių: „Asmeninių pokalbių pasiklausymas turėtų būti kraštutinė priemonė, nes tai labai rimtas įsikūšimas į žmogaus privatų gyvenimą. Jis gali būti pateisinamas išimtiniais atvejais. Čia galima prisiminti Europos Parlamento priimtą „Sekimo direktyvą“. Jos pagrindinis tikslas buvo kova su terorizmu. Perkėlus jos reikalavimus į Lietuvos teisę buvo sukurta situacija, kai iš esmės sekti galima bet koki pilietį.“ Seimo Operatyvinės veiklos kontrolės komisijos pirmininko Dariaus Petrošiaus teigimu, šiuo metu Lietuvoje teismai išdavė sankcijas sekti 7 147 asmenis. Jis pripažįsta, kad pokalbių pasiklausymas turi būti naudojamas tada, kai neužtenka kitų priemonių, o ne siekiant kuo greičiau baigti bylą. „Šiandien iškelta labai aiški problema – negali būti šimto pasiklausymo ir nei vienos konkrečios baigties. Nesakau, kad turi būti šimtaprocentinis rezultatas, tačiau taip su patranka į žvirblius šaudyti negalima. Suprantama, tyrimų yra labai įvairių. Naujausias pavyzdys yra Laimutės Stankūnaitės apsauga. Kodėl jos nepaleidžia? Matyt todėl, kad kriminalinės žvalgybos informacija rodo, jog yra tam tikrų grėsmių. Tokios veiklos efektyvumą vertinti labai sunku“, – svarstė parlamentaras. Pasak jo, neteisėto sekimo atvejų yra visose valstybėse. Ten kur yra slaptumas, atsiranda galimybės piktnaudžiauti. Juolab, kai sekimą gali vykdyti ne tik teisėsaugos ir valstybės saugumo institucijos. „Internete daug pasiūlymų parduoti ar išnuomoti ne tik telefoninių pasiklausymų įrangą, bet ir į mobilius telefonus diegiamas programos. Yra ir sudėtingesnė technika, kuri reklamuojama ar prieinama ne visiems. Čia problemų labai daug“, – sakė D. Petrošius. Tai, kad Lietuvoje sudarytos šiltnamio sąlygos privačių asmenų sekimui pripažino ir A. Anušauskas: „Taip, problema yra. Seimas grąžino mano rengtą Privačių detektyvų veiklos įstatymą. Ten šie klausimai buvo apibrėžti. Privatus noras gauti papildomos informacijos apie asmenį yra labai didelis. Kol privatumo ribos neapibrėžtos, jos labai dažnai peržengiamos. Mes šį įstatymą tobulinsime ir vėl teiksime Seime“. Operatoriai net nežino. Daugelyje Vakarų Europos valstybių specialiosios tarnybos apie vykdomą pasiklausymą turi informuoti mobiliojo ryšio operatorių, nurodydami telefono numerį arba IP adresą, kurio bus klausomasi ar kuris bus stebimas. Tokiu būdu, operatyvinės veiklos pėdsakai lieka specialiose duomenų bazėse. „Visose pasaulio šalyse teisėsaugos institucijos turi teisę klausytis žmonių pokalbių. Skiriasi tik įstatymų pagrindai. Kai kuriose šalyse teisėsaugos institucijos turi tiesioginę prieigą prie duomenų ir mes negauname jokios informacijos, ką ir kada jie daro. Kitur mums adresuojami tarnybų prašymai. Baltijos šalyje, Kazachstane ir Kroatijoje teisėsaugos institucijos naudoja pirmuoju būdu“, – sakė „Tele2“ grupės vykdančiasis viceprezidentas ir direktorius Vidurio Europos ir Eurazijos rinkoms Niklas Sonkinas. „Tele2“ Teisės ir reguliavimo direktorius Tadas Bukauskas taip pat patvirtino, kad Lietuvoje operatoriai nežino, kurių klientų pokalbių klausomasi ir kaip dažnai tai daroma: „Mes savo klientų pokalbių pasiklausyti negalime. Tai neįmanoma nei techniškai, nei įstatymiškai. O techninį pasiklausymą organizuoja specialiosios tarnybos, turinčios teismo arba prokuroro sankcijas. Tai daroma be operatoriaus žinios. Pasiklausymų teisėtumą tikrina taip pat specialiosios tarnybos. Operatorius negali matyti, kada vykdomas pasiklausymas.“ Reziumė Europos komisijos tinklapyje pateikiami Europos Sąjungos šalių duomenys įgyvendinant vadinamąją „Sekimo direktyvą“, pagal kurią telekomunikacijos bendrovės buvo įpareigosotos saugoti duomenis apie klientų skambučius.

Date created: 2013/04/21-